

LİMİTED ŞİRKETLERDE ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA

Bu makale ile, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenleme alanı bulan ("TTK")limited şirketlerde ortaklıktan çıkarılma müessesesine ve buna bağlı olarak ortaklık hakkı son bulan ortağın kazandığı ayrılma akçesine ilişkinusul ve esaslara kısaca değinilecektir.

A. ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA

Ortaklıktan çıkarılma, TTK'da, bir ortağın kendi isteği dışında ortaklıktan ayrılmasının sağlanması olarak tanımlanmıştır. Ortağın ortaklıktan çıkarılması temelde, esas sözleşmede öngörülen nedenlere dayanarak veyahaklı nedenin varlığı halinde mümkündür. Bununla birlikte, TTK,birleşme, hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması ve limited şirket ortaklarının sermaye borcunu ifa etmemeleri gibi bazı durumlarda da ortaklıktan çıkarılmayı mümkün kılmaktadır.

1. Esas Sözleşmede Öngörülen Nedenlere Dayanarak Ortaklıktan Çıkarılma

Bir ortağın limited şirket esas sözleşmesinde öngörülen nedenlere dayanarak ortaklıktan çıkarılması mümkündür. Bunun için şirketin öncelikle bir genel kurul kararı alması gerekmektedir. Genel kurul kararının alınmasını takiben limited şirket, ilgili ortağın ortaklıktan çıkarılması için şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvuracaktır.Belirtmek isteriz ki, Limited şirket esas sözleşmesinde bir ortağın ortaklıktan hangi hallerde çıkarılacağına ilişkin düzenlemeler esas sözleşmeye ortaklığın kuruluşu aşamasında konulabileceği gibi, daha sonradan da esas sözleşme tadili ile ilave edilebilir.

Limited şirket esas sözleşmesinde belirtilen bir hükme dayanarak ortaklıktan çıkartılan ortağın aleyhine alınan genel kurul kararına ilişkin başvuracağı hukuki yol ise, söz edilen ortağın, ilgili genel kurul kararının noter aracılığıyla kendisine bildirilmesinden itibaren üç ay içinde, şirketin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde genel kurul kararının iptalini talep etmesidir.

2. Haklı Nedene Dayanılarak Ortaklıktan Çıkarılma

Limited şirketlerde bir ortağın ortaklıktan çıkarılması için diğer bir yol da, haklı nedene dayanarak ortağın ortaklıktan çıkartılmasıdır.Diğer bir ifade ile,limited şirket esas sözleşmesinde hangi hallerin ortaklıktan çıkarılma nedeni olacağıının belirtilmesi zorunlu olmadığından, ortaklıktan çıkarılmaya ilişkin limited şirket esas sözleşmesinde herhangi bir hüküm bulunmaması durumunda dahi,limited şirketler, ortaklarını her zaman haklı nedene dayanarak ortaklıktan çıkartma istemi ile dava açabilmektedir. Haklı nedenle ortaklıktan çıkartma içinlimited şirket tarafından mahkemeye başvurulmasındanönce de, limited şirket genel kurulunun bu kapsamında bir genel kurul kararı alması gerekmektedir. Söz konusu genel kurul kararı, limited şirketler açısından genel kurulun devredilemez yetkileri arasında olması sebebiyleönemli kararlar arasındadır. Bu nedenle,ilgili genel kurul kararının alınması için gerekli nisap, genel kurulda temsil edilen oyların en az üçte ikisinin ve oy hakkı bulunan esas sermayenin tamamının salt çoğunluğunun bir arada bulunmasıdır.

TTK, haklı nedenin sınırlarını, 245'nci maddesi ile çizmeye çalışmıştır. Buna göre, bir ortağın, ortaklık yönetim işlerinde veya hesaplarının çıkarılmasında ortaklığa ihanet etmiş olması, kendisine düşen asli görev ve borçları yerine getirmemiş olması bir ortağın kişisel menfaatleri uğruna şirketin ticaret unvanını veya mallarını kötüye kullanması, uğradığı sürekli bir hastalık veya diğer bir sebepten dolayı üstüne aldığı ortağın işlerini yapmak için gerekli olan yeteneği ve ehliyetini kaybetmesi durumu, sınırlı olarak sayılmayan, başlıca haklı neden halleridir.

3. Birleşme, Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması ve Sermaye Borcunun İfa Edilmemesine Dayanılarak Ortaklıktan Çıkarılma

TTK, ortağı olduğu şirketin bir başka şirket ile birleşmesine karşı çıkan limited şirket ortaklarının,birleşme işlemine rıza göstermemeleri sebebiyle ortaklıktan çıkartılabilmelerine olanak tanımaktadır. Böyle bir

durumda, ortaklar, ancak paylarının gerçek değerine denk gelen bir ayrılma akçesinin şirket tarafından kendilerine verilmesiyle ortaklıktan çıkarılabilir.

Bununla birlikte, birleşmeye ilişkin yukarıda açıklanan düzenlemenin tersine, TTK'nın bölünme ile ilgili hükümlerinde, bölünme sonucunda ortaklıktan çıkartmaya ilişkin özel bir düzenleme yer almamaktadır. Bu çerçevede, doktrinde, TTK'nın 161'inci madde gerekçesindeki "*bölünen şirketin ortakları bölünmeye katılan devralan şirketlerin tümünde ya da bazılarında ortak olabilir veya bölünen şirkette paylarını artırabilirler. Mutabakat varsa bölünen şirketten ayrılabilirler, ancak ihraç edilemezler*" cümlesi ile kanun koyucunun olumsuz bir tavır içinde olduğu; söz konusu cümledeki "*ayrılan*" ortak ifadei ile "ortaklıktan çıkan" ortağın kastedildiği; ve bölünme durumunda ortaklıktan çıkarılma hükümlerinin uygulanamayacağı yönündeki görüş ağırlıktadır. Tür değiştirme halinde ise, TTK'nın 183'ncü madde gerekçesi ile kanun koyucu, "*tür değiştirme bahane edilerek, hiç bir ortağın ortaklıktan çıkartılmayacağı*" ifadesi ile tür değiştirme halinde limited şirket ortaklarının ortaklıktan çıkarılmayacağı yönündeki iradesini açıkça ortaya koymuştur.

Birleşme işlemi dışında, TTK, şirketler topluluğuna ilişkin olan düzenlemeleri kapsamında, hâkim şirketlerde azlığın şirket işleyişini engellemesi durumunda, hâkim şirketlere, ortaklığın çalışmasını engelleyen azlığı ortaklıktan çıkarma yetkisi tanımıştır. Buna göre, hâkim ortaklık, (i) doğrudan veya dolaylı olarak bir sermaye ortaklığının paylarının ve oy haklarının en az %90'ına sahipse ve (ii) azlık ortaklığın çalışmasını engelliyor ve dürüstlük kuralına aykırı davranıyorsa veya fark edilir bir şekilde sıkıntı yaratıyor ve pervasızca hareket ediyorsa, azlığı neden göstermeksizin ortaklıktan çıkartabilir ve buna bağlı olarak azlığın paylarını satın alabilir. Hâkim şirkete böylesi bir gücün tanınmasının altında yatan neden, madde gerekçesinde, şirketin uygun gördüğü kararların alınıp uygulanmasına azlığın çeşitli nedenlerle karşı çıkarak şirketi ve diğer ortakları bunaltıcı ve engelleyici davranışlarının önüne geçilmesi ve bu sayede şirket içi barışın sağlanması olarak ifade edilmiştir.

Bu başlık altında son olarak belirlemek gerekir ki, 6762 sayılı Mülga Türk Ticaret Kanun'un 529'ncü maddesi uyarınca, "*sermaye koyma borcunu tayin edilen müddet içinde yerine getirmeyen limited şirket ortağı, temerrüt faizini ve şirket mukavelesine cezai bir şart konmuşsa bunu da ödemekle mükelleftir. Noter marifetiyle ve on beş günden aşağı olmamak üzere tayin edilecek müddetlerle iki defa yapılan ihtara rağmen sermaye koyma borcunu ödemeyen ortak şirketten çıkarılabilir.*" düzenlemesine yer verilerek, sermaye koyma borcunu yerine getirmeyen ortağın, temerrüde düştüğü ve ortaklıktan çıkartılabildiği öngörülmüştü. Bu maddenin TTK'da yeniden düzenleme alanı bulmamış olması, uygulamada karmaşaya yol açmaktadır. Bir görüş, kanun koyucunun, ilgili maddeyi tekrarlamamasını bilinçli bir biçimde bu uygulamadan sapma iradesi olarak yorumlarken, doktrindeki ağırlıklı görüşe göre, sermaye borcunu ifa etmemesi, ortağın ortaklıktan çıkarılmasında her zaman ileri sürülebilecek bir haklı nedendir.

B. AYRILMA AKÇESİ

TTK, bir limited şirket ortağının ortaklıktan çıkartılması durumunda, ilgili ortağın ortaklıktan ayrılmasının cezalandırıcı bir yaklaşım olarak değerlendirilmesinin önüne geçmek adına, şirketten ayrılan ortağa esas sermaye payının gerçek değerine denk gelen bir ayrılma akçesi ödenmesini hüküm altına almıştır. Ayrılma akçesinin tespiti için, limited şirket müdürleri tarafından ortaklık içi ara bilanço hazırlanması gerekmektedir. Nitekim, ilgili hükmün gerekçesinde de, "*gerçek değerine denk gelen*" ifadesi ile en azından payların "*bilanço değeri*"nin ifade edildiği belirtilmektedir. Ancak bu noktada altını çizmek gerekir ki, ayrılma akçesinin tespiti ortaklık müdürlerince hazırlanacak ara bilançoya göre belirlenecek olsa da, ortaklarca, bu akçenin tespit edilentutarına her zaman itiraz edilebilmesi mümkündür. Buna göre, ilgili ortak şirketin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde açılacak bir tespit davası ile söz konusu ayrılma akçesinin tutarının yeniden tespitini isteyebilecektir.

Ayrılma akçesinin ne zaman muaccel olacağı hususu, TTK'da ayrıca düzenlenmiştir. Buna göre, ayrılma akçesinin muaccel olması için, öncelikle ortağın ortaklıktan ayrılmış olması gerekmektedir; zira ayrılma akçesi, genel kurul kararı alınmış olmadıkça ya da ortaklık tarafından açılmış çıkarma davası kesinleşmedikçe muaccel olmaz. Bunun yanı sıra, ayrılma akçesi, (i) ortaklığın kullanılabilir bir özkaynağı

olması, (ii) ıkarılan kişinin esas sermaye paylarının devriya da (iii) ortaklığın esas sermaye azaltımına gitmiş olması hallerinde, ayrılma ile muaccel olur. Bununla birlikte, ayrılma akçesinin ortaklıktan ayrılan ortağa ödenmeyen kısmının, ortaklığa karşı, bütün alacaklılardan sonra gelen bir alacak oluşturduğunu vurgulamak isteriz. Ayrılma akçesinin ödenmeyen kısmının muacceliyeti, yıllık raporda kullanılabilir zkaynak tutarının tespiti ile başlar; ancak ortaklığın özkaynakları, ayrılan ortağın ayrılma akçesini ödemeye yetersiz kalırsa, ortaklığın esas sermayesinin azaltılması ve bu şekilde ortaklıktan ayrılan ortağa gerekli ödemenin yapılması gerekir.